

Wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości

-koncepcja systemowego wsparcia na obszarach wiejskich

Większość obowiązujących dokumentów strategicznych wskazuje na fakt, iż podstawowym warunkiem rozwoju obszarów wiejskich jest wzrost ich różnorodności poprzez wzbogacanie struktury funkcji społeczno-gospodarczych. Rozwój przedsiębiorczości wiejskiej ma wpływ na zrównoważony rozwój regionów oraz na poprawę jakości życia. Coraz większą uwagę zwraca się na potrzebę rozwoju na wsi różnych form pozarolniczej działalności gospodarczej tworzącej nowe miejsca pracy, takich jak: usługi turystyczne, przetwórstwo tradycyjnej żywności, rękodzielnictwo artystyczne i drobna wytwórczość.

Obszarom wiejskim i rolnictwu poświęcone są bezpośrednio dwa dokumenty: Krajowy Plan Strategiczny Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 oraz Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020.

Identyfikują one priorytety rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej, jako:

- rozwój instytucji otoczenia biznesu i tworzenie usług kompleksowych (doradcze, informacyjne, finansowe, itd.),
- wspieranie mikro i małych przedsiębiorstw,
- koncentracja uwagi na przedsiębiorstwach działających w sektorze rolno-spożywczym,
- tworzenie instytucjonalnych, regulacyjnych i finansowych warunków do zwiększenia inwestycji pozarolniczych na obszarach charakteryzujących się niską konkurencyjnością rolnictwa,
- uproszczenie obsługi administracyjnej, regulacji prawnych i rozwiązań finansowych,
- opracowanie narzędzi aktywizujących mieszkańców obszarów wiejskich i zachęcających do tworzenia i rozwoju przedsiębiorczości,
- wspieranie innowacyjnych rozwiązań, poprzez bezpośrednie i pośrednie wsparcie finansowe projektów o charakterze innowacyjnym,
- wspieranie współpracy sektora badań i rozwoju z sektorem produkcyjnym i przetwórstwa oraz promocja i upowszechnianie wiedzy w zakresie rozwiązań innowacyjnych,
- wspieranie współpracy przedsiębiorstw wiejskich i tworzenie klastrów produkcyjnych,
- poprawa konkurencyjności.

Na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa zrealizowała w 2014 r. projekt: **Koncepcja rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich** - ze szczególnym uwzględnieniem analizy rynku usług wspierających rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności na obszarach wiejskich oraz podmiotów świadczących te usługi. Badaniem objęto podmioty z sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw na terenach wiejskich (włącznie z małymi miastami do 10 tys. mieszkańców, z wyłączeniem bezpośrednich stref podmiejskich dużych miast) ze wszystkich regionów Polski. Szczególną uwagę objęci zostali beneficjenci unijnego wsparcia, osoby prowadzące równocześnie działalność rolniczą i pozarolniczą (w tym: produkcja marginalna, ograniczona, lokalna lub uboczna) oraz instytucje otoczenia biznesu.

Celem głównym tego projektu było dostarczenie informacji wspierających decyzje z zakresu rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, podejmowanych w ramach realizacji Wspólnej Polityki Rolnej po 2013 r. oraz innych programów finansowanych ze środków europejskich, które przyczynią się do pozarolniczego rozwoju obszarów wiejskich. Do celów szczegółowych należały: ocena obszarów wiejskich pod względem warunków dla rozwoju przedsiębiorstw, ocena aktywności przedsiębiorstw działających na terenach wiejskich, analiza ich konkurencyjności, rozpoznanie związków pomiędzy aktywnością przedsiębiorców

a wsparciem instytucjonalnym, zidentyfikowanie barier rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich oraz wskazanie kierunków ich likwidacji, uzyskanie kompleksowej diagnozy przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, ocena przedsiębiorczości, jako elementu zrównoważonego i wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, uzyskanie rekomendacji dla przyszłych działań mających na celu rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w Polsce w okresie programowania 2014-2020.

KONCEPCJA PROGRAMOWA

- opracowana w ramach programu Koncepcja Systemowego Wsparcia Przedsiębiorczości wyodrębnia cztery cele strategiczne:

1. Różnorodność i wykorzystanie lokalnych przewag

- uznając, że: w rozwoju polskiej wsi należy w większym stopniu uwzględnić jej lokalne i regionalne atuty. Wykorzystanie lokalnej specyfiki przyrodniczej i społeczno-gospodarczej sprzyja większej efektywności i różnorodności przedsiębiorstw działających na obszarach wiejskich.

2. Budowanie systemu instytucji wspierających biznes

- uznając, że efektywne wykorzystanie systemu instytucji wsparcia biznesu tworzy dobre podstawy do rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej oraz do optymalnego wykorzystania pomocy finansowej i podnoszenia konkurencyjności firm działających na obszarach wiejskich.

3. Stabilność i przejrzystość otoczenia regulacyjnego

- uznając, że stabilne, bezpieczne i jednoznacznie interpretowane przepisy otoczenia regulacyjnego są warunkiem koniecznym w rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich.

4. Współpraca zwiększająca efektywność i konkurencyjność

- uznając, że droga do modernizacji i rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich wiedzie przez konkurencyjność przedsiębiorstw wiejskich. Poza inwestycjami kapitałowymi elementami niezbędnymi w tym procesie są: „skracanie dystansu” do korzyści aglomeracji poprzez powszechnie wykorzystywany Internet, wykorzystanie rosnących kwalifikacji pracowników, jako przewagi konkurencyjnej oraz współpraca przedsiębiorców.

Ustalenia dot. wizji przedsiębiorczości na obszarach wiejskich:

- Działalność gospodarcza na terenach wiejskich jest ważnym czynnikiem i wskaźnikiem poziomu rozwoju gospodarczego oraz stanowi siłę napędową gospodarki wiejskiej, dzięki której przezwyciężyć można niekorzystne zjawiska, takie jak: bezrobocie i marginalizacja wsi, niskie dochody rodzin rolniczych oraz monofunkcyjność obszarów wiejskich.
- Stale najkorzystniejsze trendy rozwojowe panują na obszarach urbanizujących się, położonych w sąsiedztwie dużych aglomeracji miejskich. Natomiast niską dynamiką rozwoju charakteryzują się gminy wybitnie rolnicze oraz obszary o funkcjach turystycznych i rekreacyjnych, położone peryferyjnie w stosunku do głównych ośrodków miejskich.
- Struktura przedsiębiorstw na wsi zdominowana jest przez mikroprzedsiębiorstwa, wśród których duży odsetek stanowią przedsiębiorstwa jednoosobowe. Przeciętny przedsiębiorca jest mężczyzną w wieku czterdziestu kilku lat z wykształceniem wyższym lub średnim technicznym.

- Największa liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na obszarach wiejskich to firmy realizujące przedsięwzięcia w tradycyjnych dziedzinach: handlu hurtowym i detalicznym oraz innych usługach drobnych, budownictwie oraz przetwórstwie przemysłowym. W takiej strukturze trudno oczekiwać widocznych działań mających na celu podnoszenie poziomu konkurencyjności.
- Szczególną rolę w rozwoju biznesu na wsi odgrywają instytucje szkoleniowo-doradcze tworzące szerokie spektrum organizacyjne. Instytucje te wspierają transfer wiedzy do sektora MŚP, podnoszą jakość kapitału ludzkiego, zwiększają zróżnicowanie działalności gospodarczej oraz przyczyniają się do rozwoju sektorów nierolniczych lub stymulują rozwój nowoczesnego rolnictwa. Ich rolę podkreśla w swoich działaniach i ustaleniach Unia Europejska.
- Dostępność do instytucji finansowych na wsi niesie ze sobą pewne ograniczenia, szczególnie istotne znaczenie w świadczeniu usług finansowych w dalszym ciągu odgrywa bankowość spółdzielcza.
- Najczęściej wymieniane przez przedsiębiorców z terenów wiejskich bariery regulacyjne to: nadmierna biurokracja, przeregulowanie procesu zakładania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej, skomplikowane, niejasne i często zmieniające się przepisy podatkowe.
- Małe i średnie firmy finansują swoją działalność przede wszystkim ze środków własnych. Jako główną przyczynę tego stanu rzeczy przedsiębiorcy wskazują: brak takiej potrzeby oraz obawę przed zaciągnięciem długu w warunkach spowolnienia gospodarczego, z jednoczesną świadomością wolniejszego tempa rozwoju. Problem stanowi również brak wkładu własnego i odpowiednich zabezpieczeń.
- Formalny poziom współpracy przedsiębiorstw na obszarach wiejskich jest niski. Powiązane jest to przede wszystkim z małą gęstością zaludnienia, rozproszonym osadnictwem, brakiem obszarów współpracy, niskim stopniem innowacyjności prowadzonej działalności, brakiem katalizatorów rozwoju w postaci zaplecza badawczego.
- Istotną barierą w rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej jest oparcie dużej liczby działań pomocowych na zasadzie refinansowania inwestycji. Zdecydowanie najważniejszą przeszkodą utrudniająca skuteczne i nieskomplikowane ubieganie się o wsparcie zewnętrzne oraz dalszy rozwój przedsiębiorczości wiejskiej jest biurokracja.
- Lokalizacja przedsiębiorstwa na terenie rzadziej zaludnionym, o słabszym wyposażeniu w infrastrukturę techniczną, zmniejsza jego konkurencyjność w związku z mniejszą dostępnością potencjalnych kooperantów, instytucji otoczenia biznesu oraz rynku zbytu. Obserwowana dynamiczna poprawa dostępności szybkiego Internetu na obszarach wiejskich i stały wzrost zakresu usług możliwych do zrealizowania za pomocą tego medium są dużą szansą na zniwelowanie wpływu niekorzystnej lokalizacji przedsiębiorstw wiejskich. Statystyczny przedsiębiorca wiejski, pomimo dużych potencjalnych możliwości wykorzystania Internetu, nie jest aktywny w zakresie promocji własnej formy. Promocja przedsiębiorstw o małym zasięgu działalności opiera się na sprawdzonej renomie i nieformalnym międzysąsiedzkim przepływie informacji.
- Współpracy przedsiębiorców wiejskich nie sprzyja mała gęstość podmiotów z danej branży, słaba dostępność instytucji otoczenia biznesu oraz niski stopień specjalizacji większości przedsiębiorstw.

W pierwszym kwartale b.r. zrealizowany został cykl konferencji w makroregionach i ogólnopolska, podczas których zaprezentowano wyniki badań oraz koncepcję. Uczestnicy konferencji pozytywnie ocenili szeroki zakres tematyczny przedstawionej koncepcji. Jednocześnie w oparciu o własne doświadczenia wskazywali na obszary, które wymagają szczególnej uwagi lub tematy, o które warto uzupełnić prezentowane podejście do rozwoju wiejskiej przedsiębiorczości, takie jak: edukacja, uproszczenie obowiązujących przepisów i procedur, uszczegółowienie działań dedykowanych dla mikro przedsiębiorców z terenów wiejskich.

Uwagi i przemyślenia

Oczywistym jest, że w zależności od przyjętych do realizacji kierunków wsparcia, definiujących beneficjentów pomocy oraz skalę i zasięg jej oddziaływania, możliwym będzie osiągnięcie innych wskaźników rezultatu. Dobierając odpowiednio narzędzia wsparcia, można uzyskać: wzrost aktywności gospodarczej bezpośrednio ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich lub tylko utworzenie miejsc pracy na obszarach wiejskich.

Jeżeli podejmowane działania mają przyczynić się do zrównoważonego rozwoju zmarginalizowanych obszarów wiejskich i wzrostu poziomu życia na wsi, to:

1. Fundusze strukturalne dają możliwość realizacji inwestycji poprzez przeniesienie lokalizacji siedziby lub utworzenia oddziału firmy na obszarach wiejskich. Z reguły taka działalność nie ma nic wspólnego z lokalnymi zasobami, lokalnymi przewagami i nie mieści się w definicji tzw. „wiejskiej przedsiębiorczości”, której dotyczy Koncepcja.
2. Wydaje się, że uzasadnione było by ukierunkowanie wsparcia dla rozwoju przedsiębiorczości, w sposób szczególny na pośrednie obszary wiejskie z przewagą rolnictwa opartego na gospodarstwach rolnych o małej sile ekonomicznej oraz peryferyjne obszary wiejskie z cechami zaniku kluczowych czynników prorozwojowych.
3. W polityce rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej podejmowanej przez rolników, koncepcję należałoby uzupełnić o preferowane kierunki dywersyfikacji pozarolniczej działalności gospodarczej. Zwracając większą uwagę na sprzyjanie rozwojowi tych przedsiębiorstw, które wykorzystują w swojej działalności lokalną specyfikę związaną z funkcją rolniczą, jak: przetwórstwo produktów rolnych lub wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych lub rozwój usług turystycznych w oparciu o funkcję krajobrazową.
4. Analizując cele, które pojawiają się dla rozwoju obszarach wiejskich w okrasie 2014-2020, takie jak: wzrost innowacyjności gospodarki w sektorze rolno-spożywczym, wskazanym by było wskazanie obszarów, których innowacyjność może dotyczyć, uwzględniając zachowanie tradycyjnego charakteru produkcji żywności, gwarantującego jej rynkową przewagę konkurencyjną.

Opracowanie Ryszard Targosz

- na podstawie broszury informacyjnej: Rozwój przedsiębiorczości na terenach wiejskich – diagnoza, kierunki, rekomendacje dla polityki rozwoju obszarów wiejskich oraz Koncepcji systemowego wsparcia przedsiębiorczości na obszarach wiejskich - Projekt finansowany ze środków pochodzących z Funduszy Counterpart Funds (CPF) Sektorowych Agrolinia (PL9005)” – Warszawa 31 maja 2014, dostępnych na stronie

<http://fdpa.org.pl/1867/koncepcja-systemowego-wparcia-przedsiębiorczosci-na-obszarach-wiejskich/>